

Shakespeare

interpretat de Adrian
Papahagi

Sonete
Romeo și Julieta

Ediția a II-a

POLIROM
2021

Cuprins

<i>Lămurire preliminară</i>	5
Sonete	11
Romeo și Julieta	63
<i>Texte citate</i>	133

În mod evident, Shakespeare o întinește pe Julieta pentru a accentua dramatismul acestei prime iubiri adolescente și al morții survenite atât de devreme. Totodată, vârsta fragedă ar trebui să fie garanția purității feciorelnice a tinerei Capulet; și totuși, referința obscenă a doicii la virginitatea ei pierdută la doisprezece ani relativizează chestiunea. Paisprezece ani nu este așadar prea devreme pentru a descoperi dulcele chin al amorului, dacă îi dăm crezare doicii¹.

Dincolo de această ambiguitate voită, caracteristică lui Shakespeare, vârsta Julietei comportă rafinamente suplimentare, după cum observă cel mai recent editor al piesei, René Weis². Julieta nu apucă să își sărbătorească a paisprezecea aniversare, ci își

1. Stanley Wells ne informează că doisprezece ani era vârsta la care fetele se puteau căsători legal în Anglia elizabetană (*Shakespeare, Sex, and Love*, p. 153).

2. René Weis, „Introduction”, *Romeo and Juliet* (Arden 3), Londra: Bloomsbury, 2012, p. 3.

curmă viața la vârsta fatidică de treisprezece ani. În scurtul răgaz dintre trezirea de sub efectul otrăvii și sinucidere, Julieta rostește treisprezece versuri, câte unul pentru fiecare an din viață, iar ultimul se termină cu *die* (V.3, 148-70). Paisprezece, atrage atenția Weis, este și numărul de versuri ale unui sonet. Din această perspectivă, Julieta însăși devine întruparea unui sonet de dragoste, ucis înainte de a-și atinge concluzia – suprem rafinament al unui artist care ne obligă să luăm în serios orice posibil reflex surprins pe una dintre fațetele diamantului perfect tăiat al operei sale.

Să mai notăm jocul numerologic, calendaristic și onomastic. Cum secerișul începe în 1 august, care cade peste „vreo două săptămâni” sau „două săptămâni fără o zi”, în funcție de interpretarea sintagmei *a fortnight and odd days*, înseamnă că Julieta e născută prin 31 iulie (*Juliet-July, Jule-Jewel* – se joacă Shakespeare cu numele acesteia). 31 este inversul lui 13, număr ghinionist și vârsta Julietei. În plus, dacă în 31 iulie

Julieta ar urma să împlinească paisprezece ani, acțiunea piesei începe cu circa două săptămâni înainte, deci prin 13 iulie, după cum observă și George Volceanov în notele la traducerea românească.

Stanley Wells are dreptate: *Romeo și Julieta* dă dovadă de „o literaritate și un intelectualism conștiente, ba chiar ostentative”¹. Este poate cea mai manieristă, cea mai șlefuită, cea mai livrescă dintre piese, și totuși reușește să rămână vie atât prin senzualitatea ei obscenă sau sublimată, cât și prin exemplaritatea tragică a unei iubiri devenite arhetipale pentru cultura occidentală.

Să revenim însă la dialogul dintre doică și mama Julietei. Încercând să-și amintească vârsta fetei, doica rememorează un episod aparent irelevant. Copil fiind, Julieta s-a împiedicat și a căzut, prilej pentru soțul la fel de vulgar al doicii să facă următoarea glumă libidinoasă:

1. Stanley Wells, „The Challenges of *Romeo and Juliet*”, *Shakespeare Survey* 49 (1996), p. 6.

‘Yea,’ quoth he, ‘dost thou fall upon thy
face?
Thou wilt fall backward when thou hast
more wit;
Wilt thou not, Jule?’ and, by my holidame,
The pretty wretch left crying and said ‘Ay.’
To see, now, how a jest shall come about!
(I.3, 42-46)

„Ei, lasă, ai căzut cu fața-n jos,
Dar când crești mare, ai să cazi pe spate,
Jul, nu-i așa?” Și jur pe ce-am mai sfânt
Că mogâldeța s-a oprit din plâns
Și-a spus „Îhî”. Ce poznă, nu-i așa?

Cu alte cuvinte, doica pare să insinueze că Julieta a atins vârsta la care poate fi dată pe spate, în sensul obscen implicat. Să notăm în trecere încă două detalii relevante pentru geniul lingvistic al lui Shakespeare. În primul rând, Julieta e alintată *Jule*, care se pronunță ca *jewel* („nestemată”), ceea ce va fi speculat stilistic de Romeo. Apoi, Julieta se va juca des, în contexte cu încărcătură sexuală, cu acel *ay* („da”) ambiguu, care

se confundă în pronunție cu *I* („eu”) și *eye* („ochi”, dar și *nether eye* chaucerian, după cum am explicat deja). Diftongul [aɪ] ([əɪ] în engleza modernă timpurie) indică în același timp identitatea (*I*), frumusețea chipului (*eye*), sexualitatea (*nether eye*) și consimțământul (*ay*) Julietei. Spre deosebire de inaccesibila Rosaline, iubita tipică din sonete, Julieta se va dovedi femeie în trup, nu doar în spirit, și chiar surprinzător de abordabilă. E încă unul dintre paradoxurile lui Shakespeare, manierist desăvârșit, la care toate sunt și nu sunt în același timp ceea ce par. Romanticul William Hazlitt consideră că haloul până la urmă irelevant dramatic al Rosalinei e un artificiu menit să ne facă o impresie mai bună despre Julieta, însă lectura mea dezvrăjită percepe alte nuanțe¹. Prezența Rosalinei în fundalul piesei relativizează și absolutizează

1. William Hazlitt, *Characters of Shakespeare's Plays*, intr. Sir Arthur Quiller-Couch, Oxford: Oxford University Press, 1959 (1817), p. 114.

totodată dragostea lui Romeo, punându-l pe tânărul Montague în rolul amoretului perpetuu și lăsând deschisă seria femeilor după care suspină acesta, care ar fi putut continua dacă nu intervenea acest *unicum* al iubirii prelungite până în moarte pentru Julieta.

Nu aş vrea să se înţeleagă că Julieta este indecentă ca doica sau obscenă ca Mercutio și Benvolio. În termeni chaucerieni, Julieta e May, sau poate chiar Alison, dar în niciun caz Femeia din Bath. Ea este o femeie de spirit și poate atinge acordurile cele mai rafinate ale senzualității verbale, ca prințesele franceze din *Zadarnicele chinuri ale dragostei* sau Rosalinda în *Cum vă place*, dar nu coboară la nivelul doicii. Replicile sale sunt un amestec savant, surprinzător pentru vârsta ei, între vorba de duh și subînțelesurile sexuale. Iată cum răspunde la insistența mamei sale de a agreea logodna cu Paris: